

# Universitätsbibliothek Wuppertal

## Avctores Latinae Lingvae In Vnvm redacti corpvs

Godefroy, Denis

[Genevae], 1585

Liber XVII

---

**Nutzungsrichtlinien** Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-85](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-85)



ISIDORI HISPANENSIS EPISCOPI ORIGINUM SIVE ETYMOLOGIARUM LIBER XVII.

CAPITA LIBRI DECIMISEPTIMI.

- |                                  |  |
|----------------------------------|--|
| 1 De autoribus rerum rusticarum. | 7 De propriis nominibus arborum.       |
| 2 De cultura agrorum.            | 8 De arboribus aromaticis.             |
| 3 De frumentis.                  | 9 De herbis aromaticis vel communibus. |
| 4 De leguminibus.                | 10 De oleis.                           |
| 5 De vitibus.                    | 11 De odoratis oleis.                  |
| 6 De arboribus.                  |  |

De autoribus rerum rusticarum.

CAP. I.

**R**ERUM rusticarum feribendi solertiam apud Græcos primus Hesiodus Boeotius humanis studiis cōtulit, deinde Democritus magnus quoque Carthaginensis in xvij. voluminibus studium agricolationis cōscripsit. Apud Romanos autem de agricultura primus Cato instituit, quam deinde Marcus Terentius expoluit, mox Virgilius laude carminum extulit. Nec minus studium habuerunt postmodum Cornelius Celsus & Iulius Atticus, Aemilius siue Columella, insignis orator, qui totum corpus eiusdem disciplinæ complexus est. Primum ad aratrum boues iunxisse ferunt quendam priuatum hominem & fulminatū nomine Homogirum. Quidam autem Osirim dicunt esse artis huius inuentorem. quidam Triptolemius. Et hic quæstio est, quomodo prima Ceres ferro in Græcia vertere terram instituit, sed ferro qualicunque, non specialiter vomere aut aratro. Stercorandi agri rationem primus induxit quidam nomine Stercutus in Italia, cuius ara apico dedicata est Romæ. Hic plura instrumēta agriculturæ reperit, primusque agros firmavit. Eundem quidam Saturnum putauerunt, ut maiorem illi nobilitatem facerent hoc nomine, quo splendide sonaret, & dignitatem tituli compararet.

De cultura agrorum. CAP. II.

Cultura est qua frumēta vel vna magno labore quaruntur, ab incolendo voca-

ta. Diuise enim antiquorum in iis duobus erant, bene pascere, & bene arare. Cultura agrorum, aratio, intermissio, incensio stipularum, stercoratio, occatio, runcatio. Cinis est incendium per quod ager in utilem humorem exudat. Aratio dicta, quia de ære prius terræ culturam exercebant, antequam ferri fuisset usus repertus. duplex est autem aratio, vernalis & autumnalis. Intermissio est qua alternis annis vacuus ager vires recipit. Stercoratio est lataminis aspersio. Stercus autem vocatum, vel quia sternitur in agris, vel quod extergi oporteat quicquid sordium in ciuitate redundat. Idem & finus est, qui per agros iacitur. Et dictus finus quod fiat imus, id est stercus quod vulgo latamen vocatur, eo quod suo nutrimento læta faciat germina, reddatque pingua arua & fecunda. Occatio est cum rustici satione facta bubus dimissis grandes glebas cadunt & ligonibus frangunt: & dicta occatio quasi obcæcatio, quod operiat semina. Occare igitur est operire semina terra, vites vel arbores. Runcatio est à terra herbas euellere. Nam rus terra est. Sulcus à sole vocatus, quod proficiscus solem capiat. Veratium dicitur, quasi verè actum, id est verno aratum. Proficissio est aratio prima cum adhuc durus est ager. Satio dicta quasi seminis actio, vel quæ sit satorum actio. Serere autem vocatum, quia hoc celo sereno faciendum est: non per imbres. Hinc est & illud Virgilianum, Nudus ara, sere nudus. Messis à metendo, id est recidendo dicta. Segetes autem de semine dicta quod iacimus, siue à satione.

De frumentis.

## De frumentis. CAP. III.

Prima Ceres cepit uti frugibus in Græcia, & habere legetes translatis aliunde seminibus. Huius meminit Ovidius dicens, Prima Ceres vno glebâ dimouit aratro, Prima dedit fruges alimentaque mitia terris. *Frumenta* sunt propriè quæ aristas habent: *fruges* autem reliqua: frumenta autem vel fruges à *frumendo*, hoc est à vescendo dictæ. Nam *frumen* dicitur summa pars gulæ. *Primitiæ* propriè sunt quæ de frugibus præcerpuntur. *Triticum* vel à tritura dictum, quod purissimum horreo condatur, vel quia granum eius commolitur & teritur. *Far* dicitur, eo quod in initio frangeretur. Apud antiquos enim molarum vltus nondum erat: sed frumentum in pila missum frangebant, & hoc erat genus molendi. *Adoretum* tritici genus, quod idem vulgo semen dicitur. *Edor* quondam appellatum ab edendo, quia primo eo vsi sunt homines, siue quia in sacrificio ipsius generis panis ad aras offererebatur. Vnde *adorea* sacrificia dicuntur. *Siligo* genus tritici à selecto dictum. Nam in pane eius specie præcipua est. *Trimense triticum* ideo nuncupatum, quia satum post tres menses colligitur. Nam vbi propter aquam aliâve causam matura satio omiſsa est, præsidium ab hoc petitur. *Alica* Græcum nomē est. *Alicastrum* simile est alicæ, pondere & bonitate præcipuum. *Hordeum* dictum, quod præ cæteris generibus frumenti aridum antè fiat, vel quod spica eius ordines habeat, *Horum tria genera*. Primum exaticum vocatur, eo quod spica eius sex ordines habeat, quod quidam canterinum appellant, quoniâ animalia melius quàm triticum pascit, & homines salubrius quàm malum triticum. Alterum *distichon*, eo quod duos ordines habeat, hoc plerique calaticum vocant. Tertium *trimense*, quia dum cogit necessitas verno seminatur, & celeriter colligitur. *Scindula* à diuisione vocata. Duplex enim est, scinditur, id est diuiditur. *Centenum* appellatum, eo quod in plerisque locis iactus seminis eius in incrementum frugis centesimum renascantur. Hinc & *miliū* à multitudine fructus vocatum. *Panicum* dictum, quod in multis regionibus ex eo panis vice homines sustententur, quasi panis vitium. *Pistum* à pastu. *Sisamum* Græcum nomen est. *Farrago* dicta à farræ. Est enim herba hordeacea adhuc viridis: needū granis ad maturitatem turgentibus. *Spicam* de maturis frugibus abusiue dicimus. Nam propriè spica est, cum per culmi folliculum, id est extremum tumorem aristæ adhuc tenues in modum spiculis eminent. *Arista* appellata, quod prius ipsa areſcat. *Culmus* est ipse calamus spicæ qui à radicibus nascitur. Et dictus culmus, quasi calamus. *Folliculus*

est theca frumenti, in qua granum seruatur interius. Hæc super spicam vallo instructa munimen præterdit, ne auium minorum morsibus spica suis fructibus exuatur, aut ve stigiis proteratur. *Stipule* sunt folia seu vagina, quibus culmus ambitur atque fulcitur, ne pondere frugis curuetur qua ambiunt culmum. Et dicta stipula quasi vsta, & quasi vstipula. Stipula dicta ab vsto: collecta enim messe vritur propter culturam agri. Item stipula, vel quia pars eius vritur, pars interdum pro palea præciditur. *Palea* à quibusdam vocari dicitur, quod pala ventiletur, ut frumenta purgentur. Gentiles autem paleam à quadam Pale fragum inuentrice vocauerunt: quam Cererem esse volunt. De qua Virgilius, Te quoque magna Pales, & te memorande canemus. Item alij à pabulo nuncupatam dicunt paleam, quod ea primum sola in pascedis animalibus pastus præbebat. Cuius natura ex contrario tantum est frigida, ut obrutas niues fluere non sinat: adeo calida, ut matureſcere poma compellat.

## De leguminibus. CAP. IIII.

*Legumina* à legendo dicta, quasi electa. Veteres enim meliora quæque legebat: siue quod manu legantur, neque sectionem requirant. Leguminum plurima genera, ex quibus faba, lens, pisa, faselum, cicer, lupinū, gratiora in vsu hominum videntur. *Faba* Græca etymologia à vescendo vocabulum sumpſit, quasi faga. *Faba* enim Græcè comedere dicitur. Primum enim homines hoc legumine vsi sunt. Huius species duæ, quarum altera *communis*, altera *Aegyptia*. *Faba fresca* dicta, eo quod eam homines frendant, id est frangant, id est molendo cōminuāt. *Lēs* vocata, quod humida & læta est, vel quod adheret humi. *Faselum* autem & *cicer* Græca nomina sunt. sed faselum vile genus leguminis, quia omne quod abundat vile est, hoc autem semen abundanter inuenitur. *Lupinum* Græcum & ipsum nomen est: de quo Virgilius, Tristisque lupini, quia vultum gustantis amaritudinē contristant, vnde & illud præ amaritudine, nec vermibus nec vllum animal comedit. *Medica*, *vicia*, eruum pabulorum optimâ sunt. *Medica* dicta, quia à Medis translata est in Græciam tempore quo eam Xerxes rex Persarum inuasit. Hæc semel seritur & decem annis permanet, ita ut quater vel sexies possit per annum recidi. *Vicia* dicta, quod vix ad triplicem perueniat fructum: cum alia legumina prouentum habeant fertile: vnde & Virgilius, Et tenuis foetus viciæ. *Pisa* quod ea pensabatur aliquid auri minutum. Nam *pis aurum* dicitur. *Eruum* à Græco trahit vocabulum. Hoc enim illi *ἕρως* dicunt, quod dicitur quibusdam pecoribus infestum, tauros tamen pingues efficit.

De vitibus. C. A. P. V.

Vitis plantationem primus Noe instituit, rudi adhuc seculo. Apud Græcos autem inuentorem vitis Liberum appellant. Vnde & eum gentiles post mortem deum esse voluerunt. *Vitis* dicta, quod vim habeat citius radicandi. Alij putant vites dictas, quod inuicem se vitis innectant, vicinisque arboribus reptando religentur. Est enim earum natura flexibilis, quia quasi brachii quibusdã quicquid comprehenderit stringunt. *Labrusca* est vitis agrestis quæ in terræ marginibus nascitur. Vnde & *labrusca* dicta à labris & extremitatibus terræ. *Codex* dictus, quasi caudex. Sic enim veteres clodum pro claudio dicebant. *Sarmentum* à serendo, quasi seramentum. *Malleolus* est nouellus palmes innatus prioris anni flagello, cognominatus ob similitudinem rei: quod in ea parte deciditur ex veteri sarmento prominens vtrumque maliei speciem præbeat. *Spadones* sunt furculi frugescentes, ex ipsa appellatione, quod sunt inhabiles fructu & sterilitate affecti. *Sagittã* rustici vocant nouissimam partem furculi: siue quia longius recessit à matre, & quasi profiliuit: seu quia acuminis tenuitate teli speciem præfert. Summitates vitium & fruticum *flagella* nuncupantur, eo quod flatu agitentur. *Palmes* vitis materia mollis, quia per nouella brachia emissus fructum affert. Nam idem rustici partem vitis palmitem vocant. *Palmes* enim diminutiuum nomen est, quod nomẽ paragogum dicitur, quod à palma deriuetur. *Palma* etiam habet nomen proprium, quod dicitur principale, ab eo quod ex se deriuatũ faciat. *Pampinus* est folium cuius subsidio vitis à frigore vel ardore defenditur, atque aduersus omnem iniuriam munitur. *Qui* ideo alicubi intercisus est, vt solem ad maturitatẽ fructus admittat, & umbram faciat. Et dictus *pampinus*, quod de palmitre pendeat. *Caprioli* dicti quod capiant arbores, sunt enim cincinnati siue vncinoli: quibus se innectere vites & suspendere solent arboribus, quo adminiculo freti palmites ventos ac turbines continere queant, & sine lapsu pediculorum fructus suos sustineant, ac sese vaga proceritate diffundant. *Corimbi* sunt annuli qui proxima quæque ligant & comprehendunt: nec longius laxati palmites ventorum flatibus dissipentur. *Vua* dicta quod intrinsecus humore sunt plenæ, sicque & pinguedinis. Nam humidum est, quod exterius humorem habet, vuidum quod interius. *Acinus* brorus est. *Racemus* est botrionis pars, & *botrio* Græcum est. *Suburbane vua* quædam dicuntur, quia fructus earum ad escam velut pomum in vrbebus venditur. Commendat enim eas & species & saporis iocunditas, ex quibus sunt præ-

coque, *duracina*, *purpurea*, *daçlyli*, *Rhodia*, *Libyca*, *Ceraunia*, *Stephanita*, *Trepediana*, *Vnciaria*, *Cilonita*. *Præcoque* vocatæ, quod cito maturefcant, & ante omnes sole coquantur. *Has* 20 *dicunt*, quod currant ad maturitatem velociter vt lepus. *Duracina* autem per totam hiemem. *Vnicula* & *Nimesiana*. *Purpurea* à colore dicuntur. *Daçlyli* à longitudine. *Rhodia* & *Lycica* à regionibus nuncupatæ sunt. *Ceraunia* verò quod rubeant velut ignis. *Stephanita* à rotunditate. *Vnciaria* à magnitudine. Genera autem vuarum quæ vino deferuiunt plurima. Ex quibus *aminea* dicta, quasi sine minio, id est sine rubore. Album enim vinum reddit, quæ cum sint vnius nominis, non vnã speciem reddit. *Aminee* enim dug geminæ ab eo dictæ quod duplices vvas mittunt. *Aminea lagana*, quia plus omnibus lanescit lanugine. *Rubiliana* dicta, quia eius materia rubet. *Fecinia* minuti acini & duracutis vvas habet, nobilitate *Aminee* sequitur, fecunditate præcedit. Quam proinde *Feciniam* vocant, quod plus quàm ceteræ feces afferat. *Apiana* vinum dulce faciunt: quas nisi cito legas pluuiis & ventis, & maximè apibus infestantur, quarum deprædatione *apiana* cognominatæ sunt. *Balanita* à magnitudine nomen sumpserunt. *Balanin* etiam Græcè grande vocata. *Biturica* à regione nomen sortita est, turbines & pluuias & calores fortissimè sustinens, nec in macra terra deficiens, huius meriti & *basilica* est. *Argitis* græcula vitis generis albi, fertilis, vastam materiam, & breue, & latum folium mittens. cuius fructum nisi primo tempore colligas, aut ad terram decideret, aut humore putrescit. *Inerticula* nigra est, quam Græci *amaration* vocant, boni vini & lenis, à quo etiam nomẽ traxit, quod iners in tentandis neruis habeatur, quamuis gustu non sit hebes. *Mareotica* à regione *Ægypti* *Mareotis* dicta, vnde prius venerunt, sunt enim, & albæ & nigre. *Elbola* 40 quas quidam varias appellant, neque purpureæ, neque nigre: ab elbo colore ita dictæ, subalbi tamen multi. *Elbum* enim est inter nigrum candidumque colore. Nam *elbum* nec album nec nigrum est. *Tertius* locus vitium quæ sola fecunditate commendantur, abundantia copiosa, multumque vini fluens. *Viticionia* vvas magnas inagis quàm multas habet: nomen autem inde hoc sumens, quod multum vini fluat. *Syriaca*, vel quia de Syria allata, vel quia nigra est. Multa autem genera vitium sunt: quæ tamen mutatione loci, & qualitatem & nomen amittunt. *Vitibus* inter cetera magis ista conueniunt, *oblaqueatio*, *putatio*, *propagatio*, *fossio*. *Oblaquare* est circa codicem terram aperire, & velut lacus efficere. Hoc aliqui *excodicare* appellant. *Putare* 60 est virgam ex vite superfluam refecare cum flagellis

cum flagellis luxuriat. Putare enim dicitur purgare, id est amputare. Traducere transducere. Propaginare verò flagellum vitis terræ submersum sternere, & quasi potius pangere. Hinc propagines ac propagare & protendere dicuntur. Fodere verò est foueam facere, quasi fouere.

De arboribus. CAP. VI.

**A**rborum nomen siue herbarum ab aruis inflexum creditur, eo quòd terris, fixis radicibus adherent. Vtraque autem ideò sibi penè similia sunt, quia ex vno alterum gignitur. Nam dum sementem in terram ieceris: herba prius oritur, dehinc conforta surgit in arborem, & infra paruum tempus quam herbam videras, arbustam suspicis. *Arbusta* arbor nouella & tenera in qua infertio fieri potest, & dicta arbusta, quasi arboris hasta. Alij *arbustum* locum in quo arbores sunt volunt accipere, sicut salictum. Sic & *viretum* vbi virgule nouella & virentes. *Arbor* autè & *fructifera* & *sterilis*, *arbor* autè non nisi fructifera. Genere autem fœminino *arbores* dicimus, *poma* verò neutro. *Frutex* breuis est appellatus, quòd terram frõde tegat. cuius plurale nomen frutera arbor alta est. *Sylua* verò spissum nemus & breue. *Sylua* dicta quasi *xillua*, quòd ibi ligna cædantur. Nam Græci *ξύλον* lignum dicunt. Multa enim Latina nomina Græcam plerumque etymologiam recipiunt. *Nemus* à numinibus nuncupatum, quia pagani ibi idola constituebant. Sunt enim nemora arbores maiores, vmbrosæ frõdibus. *Lucus* est densitas arborum solo lucem detrahens, tropo per antiphrasin, eo quòd nõ luceat, siue à luce, quòd in eo lucebant funalia vel cerei propter nemorum tenebras. *Salus* est densitas arborum alta vocata hoc nomine: eo quòd exiliat in altum, & in sublimem confurgat. *Auiaria secreta* nemora dicta, quòd ea aues frequentant. *Recidiua* arborum sunt quæ alijs sectis repullulât. Alij recidiua à cædendo dicunt, quia post casum nascuntur. Alij à recidendo & repullulando dixerunt. Ergo recidiuum vbi mors aut casus. *Insisio* dicitur cum fisis trunco surculus fœcundæ arboris sterili inseritur, aut oculorum impositio, cum inciso cortice, libro alienæ arboris germen immittitur. *Planta* sunt de arboribus: *Plantaria* verò quæ ex seminibus nata sunt cum radicibus, & à terra propria transferuntur. *Cespites* frutices sunt, quasi cuspites, vel quasi circa pedes. *Frondes* quòd ferant virgulta vel vmbra, sunt autem causa vmbraarum. *Oculi* nodi sunt ex quibus frondes exeunt. *Radix* appellatur, quòd quasi radiis quibusdam fixa terris, in profunda dimergitur. Nam physici dicunt parem esse altitudinem radicis & arborum. Alij radicem à similitudine

radiorum dictam putât, vel quia si eradatur, non repullulat. *Truncus* est statura arboris insistens radici. *Corticem* veteres corucem vocabant. Dictus autem cortex, quòd corio ligni tegat. *Liber* est corticis pars interior dictus à liberato cortice, id est ablato. Est autem medium quoddam inter lignum & corticem. *Rami* sunt qui de trunco manant, sicut à ramusculis cætera. *Sirculi* à præcisione ferræ nuncupati. *Virgultum* est, quòd de radice pullulat. ramus qui de ipso robore arboris. virga quæ de ramis. Propriè autem *Virgultum* appellatur, quòd ad radicem arboris nascitur, & quasi inutile ab agricolis amputatur. Et hinc dictum virgultum, quia ex virga tollitur. *Virga* à virtute dicitur, quòd vim in se multam habeat, vel à viriditate, vel quia pacis indicium est, quòd vim regat. Vnde hac vtuntur magi ad placandos inter se serpentes, & idcirco in ea hos sustinent illigatos. Hac etiam philosophi, & reges ac magistris, & nuncijs & legatis vtuntur. *Flagella* dicuntur: vt prædiximus, summæ arborum partes, ab eo quòd crebros ventorum sustinent flatus. *Cimas* vocatas dicunt quasi comas. *Folia* Græcè *φύλλα* dicuntur, inde est ad nos hoc nomen per deriuationem translatum. Flores nominati, quòd cito defluant de arboribus, quasi fluores, quòd cito soluantur. In his duplex græcia, coloris & odoris. Austro enim flores soluantur. *Zephyro* sunt. *Germen* dicimus surculum prægnantem, à gerendo: vnde & germinatio. *Fructus* nomè accepit à frumine, id est eminente gutturis parte qua vescimur. Inde & fruges. *Fructus* autem propriè dicuntur agrorum & arborum, quibus vtique vtimur. In animalibus verò abusuè & translatiuè vocamus fructum. *Poma* dicta ab opimo, id est à copiarũ vbertate. *Matura* dicuntur, quia apta sunt ad manducandum: sic & immatura, quia priusquã matura fiant, dura sunt ad manducandum. *Ligna* dicta, quia incensa conuertuntur in lumen. Vnde & *licinium* dicitur, quòd lumè det. *Hastula* à tollendo nuncupata, quasi abstula. fomes est hastula quæ ab arboribus excutitur, recisione aut hastulæ ambustæ, aut ligno cauata, à fungis nomine accepto, quòd ita capiat ignem. De quo Virgilius, Rapuitque in fomite flammam. *Torris* lignum adustũ: què vulgus titionem appellat extractum ex foco, semiustum & extinctum. *Quisquilina* stipulæ immixtæ surculis & folijs aridis. Sunt autem purgamenta terrarum. *Caries* putredo lignorum. dictum hoc nomine, quòd eueniat ligneis virtute carentibus.

De proprijs nominibus arborum.

CAP. VII.

**P**alma dicta, quia manus victricis ornatus est, vel quòd oppâsis est ramis, in modum palmæ hominis. Est enim arbor insignis

victoriae, proceròque ac decoro virgulto, diurnisq; frondibus vestita, & folia sua sine vlla successione conferuans. Hanc Græci *ποσειδωνος* dicunt: quòd diu duret, ex nomine auis illius Arabiae, quæ multis annis viuere perhibetur. Quæ dum in multis locis nascatur: nõ in omnibus fructus perficit maturitatem. Frequenter autem in Ægypto & Syria. Fructus autem eius *dactyli*, à digitorum similitudine nuncupati sunt: quorum etiam & nomina variantur. Nam alij appellant *palmulas*, similes *mirobalani*. Alij *Thebaici*: qui & *Nicolai*. Alij *micales*, quos Græci *καλαμών* vocant. *Laurus* à verbo laudis dicta. Hac enim cum laudibus: victorum capita coronabantur. Apud antiquos autem *laudea* nominabatur, postea d littera sublata, & subrogata r dicta est laurus: vt in auriculis quæ initio audiculæ dictæ sunt, & medidies, qui nunc meridies dicitur. Hanc arborem Græci *δάφνη* vocant, quòd nunquã deponat viriditatem, inde illa potius victores coronantur. Sola quoque hæc arbor vulgo fulminari minimè creditur. *Malum* à Græcis dictum, quòd sit fructus eius pomorum omnium rotundissimus. Vnde & hæc sunt vera mala, quæ vehementer rotunda sunt. *Malum Matianum* à loco vocatum, vnde prius aduectum est. Nam multæ arbores nomina ex provinciis & ciuitatibus de quibus allatæ sunt, acceperunt. Virgilius, Amâtibus quid ex malo quari soleat ostendit. *Mala cidonia* nomẽ sumpserunt ex oppido, quòd est in insula Creta, de qua dicere solent Græci, vrbium Crentium matrem Cidoniam: ex cuius pomò cidonitum conficitur. Fit quoque ex ea & vinum quo languentium desideria falluntur. Nam specie & gustu & odore cuiuslibet vini veteris imaginem repræsentat. *Malomellum* à dulcedine appellatum, quòd fructus eius mellis saporem habeat, vel quòd in melle seruetur: vnde & quidam, Si tibi Cæteropio saturata cidonia melle Pontentur, dicas: hæc melimella placent. *Malum punici* dicitur, eo quòd ex Punica regione sit genus eius translatum. Idem & *malogranatum*, eo quòd inter corticis rotunditatem granorum contineat multitudinem. Arbor autem *malogranata* est generis feminini, pomum vero generis neutri. Flores malorũ à Græcis appellati sunt *quintinas*: Latini *caducum* vocant. Agrestium autem malorum flores Græci *βακωνίων* appellauerunt, quorum alij albi, alij purpurei, alij rosei reperiuntur similes floribus mali punici. Negant medici mali punici cibo nostra corpora nutri: sed eo sic opinantur vtendum vt medicari potius non alere videatur. *Malum persicum*, cuius breuis admodum vita concessa est, trinum generum esse fertur. *Duracenum*, *Armeniacum*, & *Persicum*. *Duracenum* nuncupatur pro eo quòd pomum eius in gustu acorẽ referat.

*Armeniacum* dicitur: quòd primũ genus ab Armenia sit aduectum. *Persicum* vocatum, quòd eam arborem primus in Ægypto seuerit Perseus, à quo se oriundos Ptolemæi ferebant. Hæc in Perside fructum generat interfectorium: apud nos autem iocundum ac suauẽ. Horum aliud *præcox*, aliud vocatur *estium*. *Medica arbor* cuius nomen etiam in carminibus Mantuanis inclaruit, asportata primũ à Medis, vnde & vocabulum sumpsit. Hanc Græci *κίτρον*, Latini *citriam* vocant, quòd pomum eius ac folia cedri odorem referant. Malum eius inimicũ venenis, & hoc est quòd idem poeta intelligi voluit: cum tradat ex illa foueri animã. Hæc arbor omni penè tempore plena est pomis, quæ in ea partim acerba partim matura, partim adhuc in flore sunt posita, quòd in cæteris arboribus rarum est. *Mella* quam Græci *loton* appellant, quæ vulgo propter formã & colorẽ *fabæ Syrica* dicitur. Arbor enim est magna, fructum ferens come stibilem, maiorẽ pipere, gustu suauẽ, vnde & mella vocata est. *Coquimella* quam Latini ob colorẽ primum vocant, alij à multitudine enixi fructus nixam appellant. Cuius generis *Damascena* melior à Damasco oppido, vnde prius asportata est, dicta: cuius solum pomũ stomacho mederi probatur: nã cætera noxia perhibentur. Hæc sola arbor gummi glutinosum, & cõpactiũ distillat, quo & medici & scriptores vtuntur. *Oleomella* nascitur in Palmaria Syriæ ciuitate, ex eo ita appellata, quòd ex trunco oleum defluat in crassitudine mellis, saporis suauis. *Pomelida* sorbo similis, mediocris arbor & flore candidulo, dicta quòd dulcedine sit eius fructus, & acuto sapore cõmixtus. Hæc arbor ætate durat exigua. *Melofos* arbor in Aphrica punica lingua vocata, ex qua profluit lentus *sucus*, qui a loco *Ammoniacus* nominatur. *Mespila* arbor spinosa, fructu similis malorũ: sed paulo breuiore, vnde & appellata, quòd pilulæ formam habeant eius poma. *Pirus* vocata videtur: quòd in ignis speciem formata est. nã hoc genus pomi ab amplo incipit, & in angustũ finit, sicut ignis. Pirus autem arbor, fructus eius *pirum* est. Cuius multæ species, ex quibus *Crustumia* sunt *pira* ex parte rubentia, ab oppido Crustumio nominata. *Poma piri* iumentis imposita, vel si pauca vehementer onerosa dicuntur esse. *Cerasus* à Ceraso vrbe Ponti vocata. Nam Lucullus cum Cerasum ciuitatem Ponti desisset: hoc genus pomi inde aduexit, & à ciuitate cerasum appellauit. Arbor autẽ *cerasus*, pomum vero *cerasum* dicitur. Hoc etiam & ante Lucillum erat in Italia, sed durum, vnde & *cornum* appellatũ est. Est autẽ arbor apta hastilibus. Vnde & Virgilius, Bona bello cornus. *Ficus* Latine à fecunditate vocatur. Feracior enim est ceteris arborib;. Nã ter quaterq; per singulos

singulos annos generat fructum, atque altero maturefcente alter oboritur. Hinc & *Carice* à copia nominata. *Ficus Aegyptia* fecundior fertur, cuius lignum in aqua missum illico mergitur, & cum in limo aliquandiu ia fuerit, deinde in superficiem sustollitur versa vice naturæ, quando madefactum debuit humoris pondere residere. Antea athletæ ficis alebatur, priusquam eos Pythagoras exercitator ad carnis usum, qui fortior cibus est, transtulisset. A senibus quoque in alimentum sumptæ sæpius ficus, rugas eorum feruntur distendere. Tauros quoque ferocissimos ad fici arborem colligatos repente mansuescere dicunt. *Caprificus* appellata, eo quod parietes quibus innascitur, carpitur. Rumpit enim & prodit ex latebris quibus concepta est. Alij putant caprificum dictum, quod ficus arbor eius remedio fecundetur. *Morus* à Grecis vocata, quam Latini *rubum* appellant, eo quod fructus vel virgulta eius rubent. Est enim *morus sylvestris* fructus afferens, quibus in deserto pastorum fames vel penuria confouetur. Huius folia superposita serpenti, feruntur interimere eum. *Sicomorus* sicut & *morus* sunt Græca nomina. Dicta autem *sicomorus*, quod sit foliis similis moro. Hanc Latini *Celsam* appellant ab altitudine, quia non est brevis ut *morus*. *Nux* appellata: quod umbra vel stillidum foliorum eius proximis arboribus noceat. Hanc alio nomine Latini *iuglandem* vocant, quasi Iouis glandem. Fuit enim hæc arbor consecrata Ioui: cuius pomum tantam vim habet, ut missa inter suspectos herbarum vel fungorum cibos, quicquid in eis virulentum est exudet, rapiat atque extinguat. *Nuces* autem generaliter dicuntur omnia poma tecta corio duriori, ut *pinæ*, *nucæ*, *avellane*, *glandes*, *castaneæ*, *amigdalæ*. Hinc & *nuclei* dicti, quod sint duro corio tecti. At contra *poma* omnia mala, *mala* dicta: sed cum adiectione terrarum in quibus antea nata sunt, ut *Persica*, *Punica*, *Matina*, *Cidonina*, &c. *Amigdala* nomen Græcum est: quod Latine *nux longa* vocatur. Hanc alij *nucidam* vocant, quasi minorem nucem. De qua Virgilius, Cum se nux plurima sylvis induit in florē. Cunctis enim arboribus prior se flore vestit, & ad ferēda poma, arbuta sequentia præuenit. *Avellana* ab Avellano Campaniæ oppido ubi abundant, cognominata sunt. Hæc à Grecis ponticæ appellantur, eo quod circa ponticum mare abundant. *Castaneam* Latini à Græco appellant vocabulo. Hanc enim Græci *καστανήν* vocant, propter quod fructus eius gemini in modum testiculorum intra folliculum recedunt, qui dum eiciuntur, quasi castratur. Hæc arbor semel ut excisa fuerit, tanquam sylva expallulare consuevit. *Ilex* ab electo vocata. Huius enim arboris fructum homines primum ad victum sibi elegerunt, vnde

poeta, Mortales primum ructabant gutture glandem. Prius enim quam frumenti usus esset antiqui homines glande vixerunt. *Suberis* arbor ex qua validissimus cortex natatarius extrahitur. Et ideo appellata suberis, eo quod fructus eius sues edunt. porcorum enim sunt alimenta non hominum, & dicta suberis quasi subedies. *Fagus* & *esculus* arbores glandifera, ideo vocata creduntur, quod harum fructibus olim homines vixerunt: cibumque sumpserunt, escamque habuerunt. Nam *esculus* ab *esca* dicta, *fagus* verò à Græco vocabulum traxit. *φάγος* enim Græcè comedere dicitur. *Silicon* quam Latini corruptè silicam vocant, ideo à Græcis tale nomen accepit, eo quod ligni eius fructus dulcis *ξύλον* quippe dicunt lignum *ξύλον* dulce. Huius arboris pomo succus expressus acatia à Græcis dicitur. *Pistacia* quod cortex pomi eius nardi Pistici odorem referat. *Pinus* arbor picca ab acumine foliorum vocata. Pinum enim antiqui acutum nominabant. Pinum autem aliam *pinam*, aliam Græci *πικύλιον* vocant, quam nos *picem* dicimus, eo quod defudat picem. Nā & specie sibi differunt. In Germaniæ autem insulis huius arboris lacrima gignit electrū. Gutta enim defluens rigore vel tempore in soliditatem durefcit, & gemmā facit de qualitate sua nomen accipiens, id est succinum: eo quod succus sit arboris. Pinus creditur prodesse cunctis quæ sub ea seruantur, sicut nux nocere omnibus. *Abies* dicta, quod præ cæteris arboribus longè eat, & in excelsum promineat. Cuius natura expers est terreni humoris, ac proinde habilis atque levis habetur. De qua Virgilius, Et casus abies visura marinos: quia ex ea naues fiunt. Hanc quidam *Gallicum* vocant propter candorem. Est autē sine nodo. *Cedrus*, quam Græci *κέδρον* vocant, quasi ceomenes drioforon, id est arboris humor ardentis, cuius folia ad cypressi similitudinem respondent. Lignum verò iocundi odoris est & diu durans: nec à tineâ inquam exterminatur. De qua Persius, Et cedro digna locutus. Scilicet propter durabilem perpetuitatem. Vnde & in templis propter diurnitatem ex hoc ligno lacunaria fiunt. Huius ligni resina *cedria* dicitur, quæ in conseruandis libris adeo est utilis, ut perlinita ex ea nec tineas patiantur, nec tempore consenscant. Nascitur in Creta, Aphrica atque Syria. *Cypressus* Græcè dicitur, quod caput eius à rotunditate in acumen erigitur. Vnde & *conia* vocatur, id est alta rotunditas. Hinc & fructus eius *conis*, quia rotunditas eius talis est, ut conum imiteretur. Vnde & *conifera* & *cyparissæ* dicuntur. Huius lignum cedro penè proximam habet virtutem. Templorum quoque trabibus aptum, impenetrabili soliditate nunquam oneri cedit: sed ea qua in principio fuerit firmitate perseuerat. Antiqui cypressi ramos

propè rogam constituere solebant, vt odorè  
 cadauerum dum vrerentur comprimerent  
 iocunditate odoris sui. *Iuniperus* Græcè dicta,  
 siue quòd ab amplo in angustum finiant, vt  
 ignis: siue quòd conceptum diu teneat ignè:  
 adeò vt si prunæ ex eius cinere fuerint oper-  
 tæ, vsque ad annum perueniant. *πύρ* enim ap-  
 ud Græcos ignis dicitur. *Iuniperus* autem a-  
 lia parua, alia magna est. *Ebenus* in India &  
 Æthiopia nascitur, quæ caesa durefcit in lapi-  
 dem. Cuius lignum nigrum est, & cortex le-  
 uis vt lauri: sed *Indicū* maculosum est in par-  
 uis distinctionibus albis ac fuluis. *Aethiopicū*  
 verò, quod præstantius accipitur, in nullo est  
 maculatum: sed in nigrum leuè & corneum.  
 Est autem Mareotica palus in India vnde  
 ebenus venit. Lucanus. *Ebenus* Mareotica,  
 inquit. *Ebenus* autem crepundiis illigatur, vt  
 infantem visu nigra non terreant. *Platanus* à  
 latitudine foliorum dicta, vel quòd ipsa ar-  
 bor patula sit & ampla. Nam *πλατάνος* Græci la-  
 tum vocant. Expressit huius arboris Scriptu-  
 ra & nomen & formam dicens, Quasi platanus  
 dilatata sum in plateis. Est autè tenerimus  
 foliis ac mollibus & vitium similis.  
*Quercus* siue quernus dicta, quòd ea foliti e-  
 rant diligentium quærentibus responsa dare,  
 arbor multum annosa: sicut legitur de  
 quercu Mambre, sub qua habitauit Abrahâ:  
 quæ fertur vsque ad Constantini regis impe-  
 rium per multa secula perdurasse. Huius fru-  
 ctus *glandula* appellatur. E quibus vna agre-  
 stis *ὀρεγανίς* dicta, parua forma, sed firmo cor-  
 pore atque nodoso, quæ medicaminibus &  
 incaustus adhibetur, altera *καλαύος* leuis ac le-  
 nis: ac nimium perforata. Lucernarum tantū  
 vsib⁹ necessaria. *Fraxinus* vocari fertur, quòd  
 magis in asperis locis montanisque fragis na-  
 scatur. Hinc per deriuationem *fraxinus*, sicut  
 à monte montanus. De quo Ouidius, Et *fra-*  
*xinus* vtilis hastis. *Taxus* venenata arbor. Vn-  
 de & *toxicæ* venena exprimentur. Ex hac ar-  
 cus Parthi & aliæ gentes faciunt. Vnde &  
 poeta, Istireos taxi torquentur in arcus. Isti-  
 reos autem dicit Parthicos. *Acer* coloribus  
 impar. *Robur* autem generaliter dicitur ex om-  
 ni materia quicquid est firmissimum. *Al-*  
*nus* vocatur, quòd alatur amne. Proximè e-  
 nim aquæ nascitur, nec facilè extra vndas vi-  
 uit. Hinc & tenera & mollis, quia in hume-  
 sto loco nutritur. *Vlmus* nomè accepit, quòd  
 vliginosis locis & humidis melius proficit.  
 Nam in montanis & asperis minus læta est.  
*Larix* cui hoc nomen à castello Laricino in-  
 ditum est, ex qua tabula tegulis affixa flam-  
 mam repellunt, neque ex se carbonem am-  
 bustæ efficiunt. *Populus* dicta, quòd ex eius  
 calce multitudo nascatur. Cuius genus du-  
 plex est. Nā altera est alba, altera nigra. Alba  
 autè *populus* dicta, quia folia eius vna parte  
 sunt alba, altera viridia. Hæc igitur bicolor

habens quasi noctis & diei notas: quæ tēpo-  
 ra ortu solis occallūq; cōstant. Generat etiam  
 resinā circa Eridanū fluuiū, vel vt alij memo-  
 rāt, in sinibus Syriæ. *Tiliam* dicūt vocatam, eo  
 quòd vtilis sit ad vsūm telorū nitore & leui-  
 tate iaculādi. Est enim genus materiæ leuissi-  
 mæ. *Salix* dicta quod celeriter saliat, hoc est  
 velociter crescat, arbor lenta vitibus habilis  
 vincendiis. Cuius seminis hanc dicunt esse  
 naturā, vt si quis illud in poculo hauserit, li-  
 beris careat: sed & fœminas infœcundas effi-  
 cit. *Populus* autè & *salix*, & *tilia* molles mate-  
 riæ sunt, & ad sculturam aptæ. *Vimen* voca-  
 tur, eo quod vim habeat multā viroris. Natura  
 enim eius talis est, vt etiā si arefacta ab-  
 luatur, virescat: deinde excisa atq; in humo  
 fixa, radicibus sese ipsa dimergat. *Mirica* quā  
 Latini *tramaritiā* vocāt: ex amaritudine nomi-  
 nata. Gustus enim eius nimis amarus est.  
 Hæc arbor in solitudine & saxoso humo na-  
 scitur: ex qua etiā arbore maleficis artibus  
 mistra, id est odia cōcitari dicūtur. *Mirtus* à  
 mari dicta, eo quòd magis litorea arbor sit.  
 Vnde & Virgilius, *Littora* mirteis lætissima  
 & *Amantes* littora *Mirte*. Hinc est quòd & à  
 Græcis *μυρτὴν* dicitur. Medicorū autem libri  
 hæc arborem aptam scribunt mulierum ne-  
 cessitatibus plurimis. *Lentissus*, quod cuspis i-  
 plius lētis sit & mollis. Nā lentū dicim⁹ quic  
 quid flexibile est: vnde & lentū vimè & vites.  
 Virgilius, Et lentæ vites: pro, flexibiles. Hui⁹  
 fructus oleū defundat, cortex resinā quæ ma-  
 stix appellatur, cuius plarima & melior in  
 Chio insula gignitur. *Terebintus* arbor, Græcā  
 nomè, generas resinā omnīū refinārū præstā-  
 tiorè. *Buxus* Græcū est nomè à Latinis ex par-  
 te corruptū. *πύξος* enim appellatur apud eos  
 arbor semper virēs, & lenitatè materiæ ele-  
 mentorum apicibus apta. Vnde & Scriptura,  
 Scribe in buxo. *Rodandorum*, quod corruptè  
 vulgo lorandū vocatur, quòd sit foliis lauri  
 similibus, flore vt rosa, arbor venenata. Inter-  
 ficit enim animalia, & medetur serpentū ve-  
 xationes. *Herbitū* vocauerūt pastores, eo q̄  
 vice herbæ præbeatur pecoribus vbi defunt  
 pascua. *Turbisus*, q̄ de vno cespite eius mul-  
 ta virgulta surgāt quasi turba. *Stipa* vocata  
 propter quod ex eo stipētur tecta. Hinc & sti-  
 pula per diminutionem. *Arundo* dicta, quod  
 cito arefcit. Hanc veteres cannā vocauerunt,  
 arundinē verò postea Varro dixit. Sanè scien-  
 dum, quod Latinū canna de lingua Hebræa  
 sumptum est. Apud eos enim calamus *canna*  
 dicitur. *Cicuta* autem est, quod est inter can-  
 narum nodos: dicta, quòd lateat. In Indiciis  
 stagnis nasci arundines calamūq; dicuntur,  
 ex quorū radicibus expressum succū bibunt.  
 vnde & Varrò ait: Indica non magnum in ar-  
 bore crescit arūdo. Illius & lētis præmiè radi-  
 cib⁹ humor. Dulcia cui nequeūt succo cōce-  
 dere mellis, *Sambucus* mollis & perua arbor.



*Rhamnus*, genus est rubi quam vulgò senticem vrsinam appellant, asperum nimis & spinosum. *Sentix*, dicta à situ, quòd est terra inculta: in qua sentices spinæque nascuntur. Maiores autem nostri omnem arborem spinosam veprem dicebant, quòd vi prendaat. *Oleaster*, dictus quòd sit foliis oliuæ similibus sed latioribus, arbor inculta atque syluestris: amara atque infructuosa. cui insertus oliuæ ramus vim mutat radicis, & vertit eam in propriam qualitatem. Lacrima oleastri arboris duplex est. Alia enim gummi similis sine vilo qualitatis morfu, alia ammoniaci guttam ex stillatione collectam ac remodentem. *Oliua*, Græcè *ελαιος* dicitur: ex quo in Latinum tractum est, vt oliua dicatur. *Olea* autem ipsa arbor est, fructus oliuæ, succus *oleum*. Est autem arbor pacis insignis, cuius fructus diuersis nominibus appellatur. *Orchades oliuæ*, Græca etymologia à similitudine testiculorum vocata: quos Græci *ὄρχηδες* vocant. *Radiola*, pro eo quòd oblongæ sunt in modum radiorum. *Paphæ*, à Papho insula dicta, vnde prius allata sunt. *Lychnia* eo quòd optimum dent lumen. Nam *λύχνος* lumen est. Vnde & lignum nomen accepit, quia aptum est flammis & luminibus. *Pausia*, quam corruptè rustici *pustiam* vocant, viridi oleo & suauis apta. Et dicta pausia quòd pauuiatur, id est tundatur, vnde & pauimentum. *Syria* dicta, pro eo quòd de Syria est allata, siue quia nigra est. *Crustumia*, idem & *uolemis* dicta: eo quòd volam compleat magnitudine, hoc est mediam manum: vnde & *inuolare* dicimus. Quidam autem *uolemum* Gallica lingua bonum & magnum intelligunt: colymbades appellatæ. *Oleum* autem ab olea nominatur. Nam vt diximus, olea est arbor, vnde deriuatum sit oleum. Sed quòd ex albis fuerit oliuis expressum vocatur *Spanum*, à Græcis *σπανάιον* appellatum. Quod autem ex fuluis & nondum maturis fuerit expressum, *Viride* appellatur. Quod verò ex nimium maturis, *Commune* dicitur. Ex iis ad vsum vitæ primum est spanum, secundum viride, tertium commune. *Amurca*, olei pars aquosa ab emergendo dicta, id est quòd ab oleo mergat & fax eius sit. Hanc Græci *amurcem* vocant ex Latina lingua trahentes vocabulum. *Gumen*, Græcum nomen est, hoc enim illi *κέρμυ* dicunt. *Resinam*, Græci *ῥηίνην* vocant: *ῥήν* enim Græcè dicitur quicquid manat. Est enim lacrima sudore exhalata lignorum, vt cerasi, lentisci, balsami, vel reliquarum arborum siue virgultorum quæ sudare produntur, sicut & odorata orientis ligna: sicut gutta balsami, ac ferulari vel fuciorum, cuius lacryma durefcit in gemmâ. Prima est *resina terebintina* omnium præstantior. Affertur autè ex Arabia partibus atq; Iudæa

& Syria, Cypro & Aphrica, ex insulis quoque Cycladibus. Secunda est *lêiscina*: quæ mastix vocatur: hæc ex Chio insula deportatur. Tertia *pinalis*: quarum alia *τρούιν*, alia *πρόκιν*, alia liquida, alia arida: & afferuntur ex Tyrhena, Colophonia. Vnde etiam Colophonia resina sumpsit. *Pix*, Græcum nomē est: quam illi *μύρα* vocant. Alij volunt ex pino picem vocari, hæc à Græcis appellatur clodonia, nos *ramalem* dicere possumus, cui probario splendens lenis & munda. ¶ Creandarum arborum naturaliter tria sunt genera: aut enim sua sponte nascuntur, aut ex seminibus fortuito iacentibus surgunt, aut ex radicibus pullulant. Nam cætera vsus inuenit fauente natura. ¶ Omnia poma Latine neutri generis esse dicuntur: arbores autè fœminini sunt generis: exceptis paucis, vt hic oleaster, hoc filer: vt Virgilius, Molle filer. Item hoc *buxû*, licet & hæc buxus dicatur. Nā superfluâ quidâ voluit facere discretionē, vt hæc buxus de arbore dicam: buxû verò de ligno cõposito.

De arboribus aromatibus. CAP. VIII.

*Romata* sunt quæque fragrantis odoris quæ India vel Arabia mittit, siue alie regiones. Nomen autè aromata traxisse videtur: siue quæ artis imposita diuinis inuocationibus apta videatur, seu quòd sese aeri inferere ac miscere probantur. Nam quid est odor nisi aer cõtactus? *Thus*, arbor Arabiae immensa atq; ramosa lenissimi corticis, ramis ad aeris qualitatem. Amigdala modo succu aromaticu fundens albū, & masticatione velur in puluerē resolutum: & cum frãgitur, intus pingue est, & igni appositu facile ardescens. Et appellatur apud nos masculu, eo quod sit natura rotundum in modum testiculorū. Reliquum planum penè scabrosum: minus optimum. Adulteratur autè admixta resina siue gummi, sed dignoscitur sua proprietate. Nam *thus* igni impositum ardescit, resina fumesct: *gummi* verò liquefcit calefactum. *Tus* verò sine aspiratione à tundendo dicitur, quia dū gummi guttæ ex arbore cadunt in glebis miscentur: dum verò glebæ in puluerem rediguntur, thus carpitur & virgulis tunditur, & sic inde manibus tollitur. Hoc & *libanum* vocatum à monte Arabiae vbi Sabæi sunt. Nam mons eorum Libanus dicitur, vbi thura colliguntur. *Myrrha*, Arabiae arbor altitudinis quinque cubitorum similis spinæ, quam *εργασον* dicunt. cuius gutta viridis atq; amara, vnde & nomen accepit myrrha. Gutta eius sponte manans preciosior est, elicit corticis vulnere vilior iudicatur. Sarmenta eius Arabes ignibus fouent: quorum fumo satis noxio, nisi ad odorem storacis accurrant, plerūque insanabiles morbos contrahunt. *Myrrha* autem *Trogodyta* ab insula Arabiae dicta, vbi

melior colligitur & purior. *Storax*, arbor Arabiæ, similis malo Cidonio, cuius virgulæ inter Caniculæ ortum cauernatim lacrymâ fluunt. Distillatio eius in terram cadens munda non est, sed cum proprij corticis serobe feruatur. Illa autem quæ virgis & calamis inhæserit, munda est & albida: dehinc fulua fit Solis causa, & ipsa storax. calamites pinguis, resinosa, odoris iocundi, humecta & veluti mellosum liquorem emittens. Storax 10  
 autem dicta, quod sic gutta arboris profluens & congelata. Nam Græci styriam guttam dicunt. Græcè autem *στέραξ*, Latine storax dicitur. *Bidella*, Indiæ & Arabiæ arbor, cuius lacryma melior Arabica. Est enim lucida, subalbida, leuis, pinguis, æqualiter cerea. & quæ facile molliatur, neque ligno vel terræ commixta, amara, odoris boni. Nam ex India for dida est & nigra & maiori gleba. Adulteratur autem admixto gummi: qui nõ ita amarificat gustu. *Mastix*, arboris lētisci gutta est. Hæc *granomastix* dicta est, quia in modum granorum est. Melior autem in Chio insula gignitur, odoris boni, candoris ceræ puniceæ. Vnde & splendorem cutis pulchrificat. Adulteratur autem interdum refina vel thure. *Piperis*, arbor nascitur in India, & in latere montis Caucafi, quod Soli obuersum est: foliis ad iuniperi similitudinem. Cuius syluas serpentes custodiunt, & serpentes igne fugantur: & inde ex flamma nigrum piper efficitur. Nam natura piperis alba est, cuius quidam diuersus est fructus. Nam quod immaturum est *piper longum* vocatur: quod incorruptum ab igne, *piper album*. quod verò cute rugosa & horrida fuerit, ex calore ignis trahit & colorem & nomen. Piper si leue est vetustum est, si graue est nouellum: vitanda est autem mercatorum fraus. Solent enim vastissimo piperi humecto argenti spumam 40  
 aspergere aut plumbum vt poderosum fiat. *Alor* in India atque Arabia gignitur: arbor odoris suauissimi ac summi. Denique lignum ipsius, vice thymiamatum adoletur altariibus, vnde & nomen traxisse videtur. *Cinamomum* dictum, quod cortex eius in modum cannae fit rotundus & gracilis. Gignitur in Indiæ & Æthiopiæ regionibus, frutice breui: duorum tantum cubitorum, colore subnigro vel cinereo, tenuissimarum virgularum. Nam quod in crassitudinem extenditur despectui est, quod verò gracilius prouenerit, eximium. Quod cum frangitur visibile spiritamentum emittit: ad imaginem nebulae vel pulueris. *Anomum* vocatum, quod veluti odorem cinamomi referat. Nascitur in Syria & Armenia: frutex eius botrosim semen reddens sibi connexum, flore albo veluti violæ, foliis similibus brionia, odore etiam bono, somnos suauificat. *Cassia*, nasci-

tur in Arabia: virga robusti corticis, & purpureis foliis, vt piperis. Est autem virtutis cinamomi similis, sed potentia inferior: vnde pro cinamomi vice duplex eius pondus in medicamentis admiscetur. *Calamus aromaticus*, à similitudine calami vsualis vocatur. Gignitur in India multis nodis geniculatus, fuluus, fragrans suauitate spiritus. Qui cum frangitur, in multas fit partes scissilis, simulans gustu cassiam cum leui acrimonia remordente. *Balsami*, arbor in Iudæa intra terminos tantum xx iugerum erat. Posteaquam eandem regionem Romani potiti sunt, etiã latissimi collibus propagata est, stirpe similis viti, foliis similis rutæ, sed albidioribus semperque manentibus. Arbor autem *balsamum*: lignum eius *zilibalsamum*: succus *opobalsamum*. Quod ideo cum adiectione significatur, eo quod percussus ferreis vngulis cortex ligni per cauernas eximij odoris guttam distillat. Cuius guttam adulterant admixto Cyprino oleo vel melle. Sed sincera probatur à melle, si cum lacte coagulauerit: ab oleo, si instillata aqua aut admixta facile fuerit resoluta: præterea si laneæ vestes ex ipsa pollutæ non maculantur. Adulteratum quidem neque cum lacte coagulat, & vt oleum in qua supernatât & vestem maculat. *Balsama* autem si pura fuerint, tantam vim habent, vt si sol excanduerit, sustineri manum non possint.

De herbis aromaticis sive communibus.

CAP. IX.

Extant & quarundam herbarum nomina, quæ ex aliqua causa resonant, habentes nominum explanationem. Non tamen omnium herbarum etymologiam inuenies. Nam pro locis mutantur etiam nomina. *Folium* dictum, quod sine vlla radice innatans in Indiæ littoribus colligitur. Quod ligno perforatum, siccant Indi atque repouunt. Fertur autem *paradisi* esse herba gustu nardum referens. *Nardus*, herba est spicosa, vnde & à Græcis *ναρδος* appellata: quarum alia *Indica*, alia *Syriaca* vocatur, non quod in Syria nascatur, sed quod mons in quo inuenitur alio latere Indiam spectat, alio Syriam. Est autem Indica multiformis, sed melior Syriaca, leuis, fulua, comosa, spica parua, odorissima, Cyprum simulans. Quod si multum in ore tardauerit, linguam siccat. *Nardus Celtica*, à regione Gallia nomen traxit. Nascitur enim sarpitis in Liguriæ alpinis, & in Syria, frutice paruo, radicibus in manipulo collectis ligamentis. Flos eius tantum propter odorem bonus. Tyrsi eius atque radice viles probantur vsibus nostris. *Costum* radix herbae est nascentis in India, Arabia

rabia & Syria, sed melius *Arabicum*: est enim album & leue, suaue, iocundi odoris: *Indicum* colore nigro, & leue vt ferula: *Syriacum* verò pòdere graue, colore buxco, odore acro, sumum tamen album, leue aridum, gustu incendens. *Crocus* dictus ab oppido Ciliciæ, quod vocatur Coritium, quanquam & alibi nascatur, sed non tantum vel tale quale in Cilicia. Vnde & à potiore parte nomen accepit. Nam multe res nomina sumpserunt à locis vbi plus prouenit, & aliquid melius. Optimum est autem quod fuerit recens, odoris boni, albedine parua, porrecta longitudinis, integrum, & neque in fragmenta comminutum inspiratione, & cum carpitur manus inficiens, & leuiter acre. Quòd si eiusmodi non fuerit, aut vetustum, aut infusum agnoscitur. Adulteratur autem admixto *crocomagmate*. Augendi quoque ponderis causa, spuma argenti contrita addicitur, & proditur, si puluerulentum reperitur, atque decoctum ab odore proprio fuerit lapsum. *Crocomagma* expressis aromatibus crocini vnguenti atque informato redimine in pannusculos fit: & idè sic applicatur. *Alarum* nascitur in vmbrosis montibus, floribus Cassiæ similibus, inter quæ flos iuxta radicem purpureus, in quo semen continetur vuarum simile, radicibus pluribus atque tenuissimis & bene redolentibus, & est virtute similis nardo. *Fu* nascitur in Ponto, foliis oleastro similibus. *Quipparum* à Græcis vocatur, quòd habeat virtutem feruentem. Radix eius est iunci trianguli foliis porri similibus, radicibus nigris siue contiguis, in similitudinem oliuarum odorissimis atque acerrimis. Nascitur in paludibus atque variis locis. Traditur etiã alia species *quippari*, quæ in India nascitur, & appellatur lingua eorù *Zingiber*. *Iris Illyrica* à similitudine *Iris* cœlestis nomen accepit. Vnde & Latinis *arcumen* dicitur. *Iris* quòd flos eius coloris varietate eundem arcum cœlestem imitetur. *Illyrica* autem dicitur, quia in Illyrico plurima & violentissima est: species eius foliis gladioli similibus, radice aromatica, odoris boni. *Acorum* foliis viridibus, similibus radicibus, acerrimi odoris, sed iocundi propter quod & aromatica est. *Meu* foliis pastinacæ similibus. *Cardamomum* herba, quam vulgus *Nasturium* vocat. *Schinos* melius quod in Euphrate nascitur, quam quòd in Arabia fuluū, multiflorum, purpureum, tenue, odoris rosei cum manu fricatur, gustu multum incendit linguam atque mordet. Huius flos *quaidos* dicitur. *Aros*: enim Græcè flos nuncupatur. *Timum* appellatum, quòd flos eius odorem refert. De quo Virgilius, Redolentque timo flagrantia mella. *Epitimum* Græcum nomen quod Latine dicitur flos timi. Nam

flos Græcè timum vocatur. Est autem flos timbræ similis. *Sansucus* est, quem Latini *amiracum* vocant. Cuius nominis vsu Virgilius etiam ad Venerem referens ait: Vbi mollis amaracus illū Floribus aspirans molli complectitur vmbra. Apra est autem hæc herba vnguentis. Vnde & nomen traxit amaracus à puero cuiusdam regis: qui casu lapsus dum ferrer vnguenta, nouum & gratissimum ex confusione odorem creauit. *Hyanthis* herba est habens florem purpureum. Traxit autem nomen à puero quodam nobili, qui in saltibus inter purpureos flores reptus est interfectus, deditque nomen herbe puerilis funeris casus. Est autem radice & flore violæ similis, pueros à pubertate retinens. *Narcissus* herba fabulose impositum nomen habet à quodam puero, cuius membra in hunc florem transferunt, qui & nomē Narcissi in appellatione custodit, & decus pulchritudinis in candore retinet foliorum. *Rosa* à specie floris nuncupata, quòd rutilante colore rubeat. *Lilia* lacteis floris herba, vnde & nuncupata, quasi lidia, cuius cum candor sit in foliis, auri tamen species intus effulget. *Viola* propter vim odoris nomē accepit. Huius genera sunt tria, purpureum, album, melinum. *Acanthus* herba Ægyptia semper frondens, spinis plena, flexili virgulto. In cuius imitatione arte vestis ornatur, quæ achantina dicitur, & acanthis dicta. *Hedera* dicta, quòd arboribus reptando adherat. De qua Virgilius, Inter victrices hederam tibi serpere lauros. Alij hederam autem vocatam, quòd hedis supra lactis abundantiam in esca à veteribus præbeatur. *Hedera*, frigida terræ indices sunt secundum Physicos. Nam antipharmacum ebrietatis est, si quis potus hedera coronetur. *Elleborum* memorant Græci circa Elleborum quandam fluium plurimum gigni, atque inde à Græcis appellari. Hoc Romani alio nomine *veratrum* dicunt, pro eo quòd sumptum, mortam mentem in sanitatem reducit. Duo sunt autem genera, *album*, & *nigrum*. *Acone* potus est Bithiniæ, qui prouentu malorum gra minimum vsque adedò celebris est, vt noxiam herbam *aconita* illinc nominemus. Nam *toxia* venena ex eo dicta, quòd ex arboribus taxeis exprimentur: maximè apud Cantabriam. *Euphorbium* dictum, quòd eius succus oculorum acuat visum. Cuius vis tanta est, vt duris carnibus superadicta citius coqui compellat. Nascitur in multis locis, sed maximè in Mauritania. *Laser* herba nascitur in monte Oseobagi: vbi & Ganges fluius oritur: cuius succus dictus primum *laser*: quoniam manat in modum lactis: deinde vsu deriuante *laser* non nati-

tum est. Hoc & à quibusdam opium Cyrenicum appellatum, quoniam & apud Cyrenas nascitur. Aloe herba amarissimi succi. Panace herba fragrantis odoris, tyrsiferula similis, ex quo profuit succus, qui opoponace dicitur, croceus & pinguis, odore grauis & amarissimus. Galbanum est genus pigmenti albi, crescens in monte Amomo Syriæ. aliàs succus est ferulae. Dyctia est mons Crete, ex quo dictamnium herba <sup>10</sup> nomen accepit, propter quam apud Virgilium cerna vulnerata saltus peragrat. Tantæ enim potentia est dictamnium ut ferrum à corpore expellat, sagittas excutiat. vnde & eius pabulo feræ percussæ sagittas à corpore inhaerentes eiiciunt. Hanc quidam Latinorum poleium Martis dicunt, propter belli tela excutienda. Mandragora dicta, quod habeat mala suaueolentia, in magnitudinem mali Mariani. Vnde & eam Latini malum terre <sup>20</sup> vocant. Hanc poetæ αἰθροπόμορον appellant, quod habeat radicem formam hominis simulantem. αἰθροπόμορον enim Græcè, Latinè dicitur homo. Cuius cortex vino mixtus ad bibendum datur iis quorum corpus propter curam secandum est, ut soporati dolorem non sentiant. Huius species duæ. Fœmina, foliis lactuæ similibus, mala generans in similitudinem prunorum. Masculus verò, folia betæ similia habet. Papauer herba somnifera: de qua Virgilius, Lethæo perfusa papauera somno. Soporem enim languentibus facit. Eius alia est vsualis, alia agrestis, ex qua fluit succus, quem opium vocant. Colocynthis cucurbita agrestis & vehementer amara, quæ similiter ut cucurbita flagella per terram tendit. Dicta autem colocynthis, quod sit fructu rotundo atque foliis ut cucumis vsualis. Centauriam Græci vocant, quoniam à Chirone Centauro fertur reperta. Eadem & λιανήστος, quia locis humectis nascitur. Eadem & fel terræ propter amaritudinem. Glycyrriza Græcè ex eo dicta, quod dulcem radicem habeat. γλυκὺ enim dulce Græci dicunt. Eadem ἀδύσκη, quia fictientibus sitim sedat. Dracontea vocata, quod hasta eius varia sit in modum colubri, similitudinemq; draconis imiteretur, vel quod eam herbam vipera timeat. Chelidonia ideo dicitur, vel quod aduentu hirundinum <sup>30</sup> videtur erumpere, vel quod pullis hirundinum si oculi auferantur, matres eorum illis ex hac herba mederi dicuntur. Heliotropium nomen accepit primò, quod æstiuo solstitio floreat, vel quod Solis motibus folia circum acta conuertat. Vnde & à Latinis solsequia nuncupatur. Nam & Sole oriente flores suos aperit, item serò claudit, cum sol occubuerit. Ipsa est quam Latini intubum syluaticum vocant. Hæc & verrucaria, quod ex-

tingnat verrucas ex aqua potata, vel in cataplasmate posita abstergat. Pentaphyllum à numero foliorum dicta: eam Latini quinquefolium vocant: herba adeò munda ut purificationi & templis adhiberi à gentibus solita esset. Hyssopus herba purgandis pulmonibus apta. Vnde & in veteri testamento per Hylopi fasciculos aspergebantur sanguine qui mundari volebant. Nascitur in petris hærens saxo radicibus. Reubarbarum, siue reuponticum, illud quod trans Danubium in solo barbarico: istud quod circa Ponticum colligitur nominatum est. Reu autem radix dicitur. Reubarbarum ergo quasi radix barbara. Reu ponticum, quasi radix pontica. Hyoscyamos à Græcis, à Latinis herba calicularis, quod caliculi eius in figuram cantarorum nascantur, ut est mali Punici, quorum ora ferrata sunt, habentia intrinsecus semina papaueris similia. <sup>20</sup> Hæc herba insana vocatur, quia vsus eius periculosus est. Denique si bibatur vel edatur, insaniam facit, vel somni imaginem torpidam. Hanc vulgus milimindrum dicit: propter quod alienationem mentis inducit. Saxifraga vocata, quod semen eius petras in velica frangat atque comminuat. Gentiana nomen sumpsit ut medici memorant, ab inuentore, radicibus aristolochiæ similibus. Nascitur sub alpibus Galatiæ & Asiæ. Satoreia calida & propè ignita. Vnde illi & nomen inditum credunt, quod pronos facit in venerem. Satirion dicta à Satyris, propter incendium libidinis, quam vulgus stringum vocat: venerem enim fulscitat. Eadem & orchis, quod radix eius in modum testiculorum sit: quos Græci ὄρχησιν vocant. Item & leporina, propter quod caulem mollem emittat. Vrtica vocata, quod tactus eius corpus adurat. <sup>40</sup> Est enim igneæ omnino naturæ, & tactu perurit: vnde & pruriginem facit. Artemisia herba Dianæ à gentilibus consecrata est, vnde & nuncupata. Græcè enim Diana ἀρtemίσια dicitur. Chamamelon Græcè dicta, quod mali Mariani odorem habeat: sitque brevis terræque vicina. Chamedrys à Græcis appellatur, quod sit breuis, & per terram strata & minuta foliis parvissimis. Peon quidam medicus fuit, à quo Peonia herba perhibetur inuenta, ut Homerus dicit. Hanc quidam glycyssides vocant, quod dulcis saporis, vel penterobinam à numero granorum, vel, ut alij, dactilofam à digitorum similitudine. Nascitur in syluis. Buglossos à Græcis dicta, eo quod folia asperissima admodum linguæ bouis habeat. Quæ mirum in modum ob sapientiam nutriendam vino in- <sup>50</sup> fundenda à veteribus memoratur. Con-  
uiuij

uini quoque hilaritatem præbere fertur. pro  
olere etiam sumitur. *Arnoglossos*, id est, agni  
lingua, quæ Romanis plátago dicitur, quod  
planta eius citò adhaereat terræ. Hac multi  
pro olere vescuntur. *Herpillus*, quæ apud nos  
*serpillus* vocatur, pro eo quod radices eius ló-  
gæ serpent. Eadem & matris animula, pro-  
pter quod menstrua moueat. *Aristolochia* di-  
citur, quod mulieribus factis optima sit. Nā  
superflessa post partum, & matricem beneficio  
vaporis expurgat. Huius herbe genera sunt  
duo: quarum vna aristolochia rotunda dicitur,  
propter quod rotundam radicem habeat:  
altera aristolochia longa, quia longam radice-  
m habet, cum ramis & foliis longioribus.  
quam etiam & dactylinam vocant, quod sit  
radice robore digitali & longa. *Erigonon*, no-  
men à Græcis dicitur, quod vere primò se-  
nescat. Vnde & eam Latini herbam *senecionē*  
vocant. Nascitur per macerias. *Psyllion* dicta,  
quod semen pulicis simile habeat. Vnde eam  
Latini *herbam pulicarem* vocant. *Hierabota-*  
*ne* ideo à Græcis hoc nomen accepit, quod  
remediis ac ligamentis hominum & purifi-  
cationibus sacerdotum à gentilibus proba-  
retur apta. Vnde & eam pontifices *sugmē* ap-  
pellabant, quasi sancimen, & hæc *uerbena*,  
quia pura. *Palurus*, herba asperima & spino-  
sa, pungens & retinens: vulnerans appropin-  
quantem sibi & adunco dente comprehendens.  
*Strutius*, quam quidam *herbam lamariam*  
vocant, eo quod plerique lanam ex ea lauet.  
Nascitur in locis cultis. *Cimicia*, propter simi-  
litudinem cimicis. Vnde & eam Græci *corio-*  
*nem* vocauerunt. Nascitur in locis asperis at-  
que cultis. *Marubium*, quod Græci *prasum*  
dicunt, vocatum propter amaritudinem. Nascitur  
in campis. *Pulogium*, apud Indos pipe-  
re preciosius est. Habet autem vim thera-  
pticam, calefacit & deducit, extenuat & pur-  
gat, & digerit. *Abinthium*, Græcum nomen,  
cuius probabilis est, quod in Ponti regione  
nascitur: vnde & absinthium Ponticum nomi-  
natur. Est amarum gustu, suaue odore, tem-  
peramentum corpori præstans, cuius contu-  
sa folia auferendis doloribus vel contusioni  
corporum vtilissima comprobantur. *Symphy-*  
*ton*, Græcè dictum, eo quod tantam in radice  
virtutem habeat, vt frustra carnis aspersa in  
cacabo coagulet. *Polypodium* herba, cuius ra-  
dix hispida atque crinita, vt est polypus: ex  
quo deriuatum vt polypodium diceretur. Nascitur  
in teneris petrarum terris, siue quercu-  
bus vicinis. *Polios*, à Græcis, à Latinis *Ommi-*  
*morbia*, quod multis morbis subueniat. Nascitur  
in montibus & duris locis. In quodam  
exemplari hæc præterea habentur: De vna radice  
multas & tenues fibras mittit seminis ple-  
nas: in summitate habens quosdam corim-  
bos canescentes: odori graui & subdulci.

Succus eius in aqua cocta à serpentibus per-  
cullos sonat: sparsa in domo vel incensa om-  
nes serpentes fugat. *Scimmonia*, quam La-  
tini *acridium* vocant, herba succi plena, quæ  
colligitur sub cauata radice. Denique ter-  
ram rotunda cauitate fodiunt: tum suppositis  
aut cochleis, aut nucis foliis excipitur suc-  
cus atque ficcatus aufertur. Venit autem sæ-  
pius probabilior ex Myfia Asia. Huic con-  
trarius atque fallus ex Syria atque Iudæa.  
*Daucus*, foliis fœniculis thyrsis bipalmis. *Ci-*  
*tocotia* dicta, quod ventrem citò depurget,  
quam vulgus corruptè *citocotiam* vocant.  
*Lappa* dicta, quod habeat caulem ingentem  
per terram dispositam. Hæc herba à Græcis  
*φιλαιδρονος* vocatur, quod vestibus homi-  
num inhæreat ob asperitatem sui. Nascitur  
iuxta muros. *Capillus Veneris* vocatus, siue  
quod delapsos post alopeciam capillos re-  
creat, vel quod capillorum fluores coercet,  
vel quod sit virgulis nigris lenibus cum splē-  
dore quasi capilli. Nascitur in aquosis locis.  
*Rubia* dicta, quod radix eius sit rubea vnde  
& colorate lanas perhibetur. Est & vtilis pul-  
uis ex eius radice factus, siue in cibum sum-  
ptus, siue potui datus ad eos qui rabiem pa-  
tiuntur. *Anchusa*, cuius radix contrita digi-  
tos inficit. Est enim colore sanguineo, vnde  
etiam pictoribus ad purpuram efficienda-  
dam vsui est. *Chamæleon*, quæ Latine *viscaga-*  
*go* vocatur, eo quod viscum gignat: in quo  
hærent aues quæ propria voluntate descen-  
derit ad escam. *Cicuta*, propter quod in thyrsis  
geniculatos nodos habeat occultos vt cæ-  
na: sic dicitur fossa cæca, quæ occulta est.  
Hæc potui data interficit. Hanc in carcere  
Socrates bibit & expirauit. Persius dicit, *Sor-*  
*bitio quem tollit dira cicuta*. Hæc dum homini-  
bus venenum fit: capellas efficit pingues. *Tri-*  
*folium*, est quod Græci *τρίφυλλον* vocant, quod  
sit foliis trinis per singulas annotationes.  
*Flomas*, quam Latini *herbam lucernalem* vo-  
cant, ab eo quod ad lucinium proficiat. Eadem  
& *lucubros*, quod lucem præbeat vmbri.  
*Pyretron*, Græcè dicta, quod habeat radicem  
incendiosam atque coaceruantem. *Althea*,  
malua agrestis, siue malua viscus, sed althea  
quod in altum surgit: & viscus, quia glutino-  
sa est. *Origanum*, quod Latine *colena* inter-  
pretatur, propter quod infusum coloret vi-  
num. *Titimallum*, vocabulum sumpsit, quod  
foliorum comam vel radium Solis circum-  
acta conuertat. Nam Græci Solem *τιτίμα* vo-  
cant, *μυδάον* comam ex quo confectum est,  
vt titimallum diceretur. Huius species se-  
ptem diuersis locis nascentes. *Strychnos*, quæ  
Latine *herba salutaris* vocatur, propter quod  
dolorem capitis & stomachi incendium  
mitigat. Eadem & *vna lupina* propter semen  
eius vna simile. *Pilogonus*, quam Latini her-  
r iij

bam sanguinariam vocant, propter quod mis-  
 sa in naribus sanguinem moueat. *Ambro-  
 sia*, quam Latini *apium syluaticum* vocant. De  
 qua Virgilius: Ambrosiaque comae diui-  
 num vertice odorem Spirauere. *Spia-  
 cum*, quod flores eius apes maximè appe-  
 tunt. *Rosmarinum*, quam Latini ab effectu  
*herbam salutarem* vocant: cuius folia foenicu-  
 li sunt similia atque aspera: & rotam terræ  
 prostrata. *Mantha* agreitis, quam Græci *κα-  
 λυμύθω* nostri vulgò *nepeta* vocauerunt: ma-  
 ioris virtutis & vehemens in calore. *Genicu-  
 laris* herba subternitur ob scorpionum vim  
 repellendam. *Gladiolus*, quod sit foliis gladij  
 similibus, cubitalis, floribus purpureis. *A-  
 garicum*, radix vitæ albæ. *Aphodetus*, quam  
 Latini à calore *albutium* vocant. *Squilla*, quod  
 nocens sit: de qua superstitio gentilium di-  
 cit, quod si integra ad limen suspendatur om-  
 nia mala fugat. *καμαίπτος*, à Græcis dicta, 20  
 quod terræ adhæreat, & odorem pini ha-  
 beat. Hanc Latini *cucurbitularem* vocant,  
 quod ex parte odorem cucurbitæ referat.  
*Staphysagria*, nascitur in locis amoenis. *Sple-  
 nion* dicta, quod splenem auferat, siue *scolo-  
 pendryos*, eo quod folia ipsius scolopendro a-  
 nimali sunt similia. Nascitur in humidis pe-  
 tris. *Voluus* appellatus, quod radix eius volu-  
 bilis sit & rotunda. *Sthæchas*, in insulis Sthæ-  
 chadibus nascitur: vnde & nuncupatur. 30  
*Cyclaminos*, Græcè dicta à quodam qui *κύκλος*  
 vocatus est, qui primus virtutem huius her-  
 bæ inuenit: siue quod talis herba habeat ra-  
 dicem rotundam. Græci enim *κύκλον* rotun-  
 dum vocant. Cuius radix aut succus si vino  
 fuerit admixtus, ebrios facit. Nascitur in syl-  
 uosis locis & agris. *Κυπρίνος*, siue brio-  
 nia, quam Latini *vitem albam* vocant: vel à  
 qualitate coloris, vel quod eius radix con-  
 trita & corpori infricata teneriorem & can-  
 didiorem cutem reddat. Nam & succus bac-  
 carum eius lac vberibus siccis reddit. *Κυπρί-  
 νος μέλαινα*, id est, *vitis nigra*, eademque la-  
 brusca: folia hederæ similia, in omnibus  
 maior quam ipsa vitis alba: baccas similiter  
 habens, quæ bacca immaturitate nigres-  
 cunt: vnde & vocabulum sumpsit. *Viticel-  
 la* verò herba à Latinis appellata, quod sic-  
 ut vitis quicquid proximum habuerit, ap-  
 prehendat corimbis, quos annulos appella-  
 mus. *Buphthalmos*, florem habet croceum, o-  
 culo similem. Vnde & à Græcis nomen ac-  
 cepit. Est autem caule molle, foliis corian-  
 dri similibus. Nascitur iuxta muros ciuita-  
 tum. *Flamos*, quam Latini *verbascum* vocant,  
 quarum altera est masculus, albidioribus  
 foliis atque angustioribus: altera foemina  
 foliis latioribus atque nigris. *Ferula*, vocata  
 à medulla. Nam *ilium* Varro tradit esse feru-

læ medullam, quam appodeson Græci vo-  
 cant. Nonnulli à feriando *ferulam* dicunt.  
 Hac enim pueri & puellæ vapulare solent:  
 huius succus galbanus est *papirum* dictum,  
 quod igni & cereis est aptum: *πύρις* enim Græ-  
 ci ignem dicunt. *Luncus* dicitur, eo quod iun-  
 ctis radicibus hæreat. *Scirpus*, à quo legetes  
 teguntur sine nodo: de quo Ennius: Que-  
 runt in scirpo soliti quod dicere nodum. Et  
 in prouerbio: Qui inimicus est, etiam in  
 scirpo nodum querit. *Fucus*, genus herbæ  
 est, de qua tingitur vestis: dicta, quia men-  
 titur alienum colorem: vnde & Virgilius:  
 -Discit mentiri lana colores. *Alga*, nasci-  
 tur in aquis stantibus. Ita denique nomen  
 sumpsit ab algore aquæ: vel quod alliget pe-  
 des, quia crassa est foliis aquam ex parte su-  
 perantibus. *Flua* & *typhus* herbæ circa fon-  
 tes & paludes stagnisque nascuntur. Ex qui-  
 bus flua, id est, alga mollis & quodammodo  
 fungus, dicta ab vlgine. *Typhus* verò quæ se  
 ab aquis inflat. Vnde etiam ambitislorum  
 & sibi placentium hominum tumor typhus  
 dicitur. *Carix*, acuta herba & durissima spar-  
 to similis. de qua Virgilius: Et carice pa-  
 stus acuta. *Spartus*, frutex virgosus sine foliis  
 ab asperitate vocatus. Volumina enim fun-  
 nium quæ ex eo fiunt, aspera sunt. *Gramen*,  
 à situ potius dictum, quod plurimorum a-  
 grorum sit. Vnde illud Græci *ἀγρῶν* voca-  
 uerunt: licet omnis herba gramen vocetur,  
 ab eo quod germinetur: sicut robur omnis  
 ligni species & cutis, ab eo quod firmissima.  
*Filix*, à singularitate folij dicta. Denique ex  
 vna virgula altitudine cubitali vna scissa fo-  
 lia gignit resimplicata, velut pinna. *Zizani-  
 a*, quæ potest semper *infelix lolium* dicitur, quod  
 sit inutile & infœcundum. *Fœnum* dictum,  
 quod eo flamma nutritur. *φῶς* enim flamma  
 est. *Manipulum*, dicimus facem foeni. Et di-  
 ctus manipulus, quod manum impleat.

De oleribus. CAP. X.

**H**ortus nominatur, quod semper ibi ali-  
 quid oriatur. Nam cum alia terra semel  
 in anno aliquid creet: ortus nunquam sine  
 fructu est. *Olus*, ab alendo dictum, eo quod  
 primùm homines ab oleribus alerentur, an-  
 tequam fruges & carnes ederent. Tantùm e-  
 nim pomis arborum & oleribus alebantur,  
 sicut animalia herbis. *Caulis*, est generaliter  
 herbarum & olerum medius frutex: qui vul-  
 gò *tyfus* dicitur, quod à terra sursum cōscē-  
 dat: ex quo deriuatū est, vt specialiter quod  
 dam genus olerum caulis diceretur, quia ty-  
 sus ipsius amplius cæteris oleribus coalescit,  
 id est, crescit. Est autem generale nomen.  
 Omnis enim frutex caulis. *Cyma* dicitur qua-  
 si co-

fi coma. Est enim summitas olerum vel arborū, in qua vigena virtus naturalis est. *Malu* ex parte Græco vocabulo appellatur *μαλακρον*, eò quòd molliendi alium solvendique naturam habeat. Cuius succo si quis se oleo mixto perunxerit, ab apibus negatur feriri. Folia eius ex oleo trita & imposita scorpionibus, creduntur afferre torporē. *Pastinaca* vocata, quòd radix eius præcipuus pastus sit hominis. Est enim odoratu iocunda, cibo delectabilis. *Rapa* dicta à rapiendo, id est comprehendendo. Est autem radice amplior napo, sapore dulcior, & folio tenui. *Napus* à similitudine rapæ vocatus, nisi quòd foliis latior & radicis gustu subacrior est. Nominis autem affinitas in vtrisque inde penè communis, quia vtrumque semen in alterum vicissim mutatur. Nam rapa in alio solo, vt *Emilianus* ait, per biennium mutatur in napum: alio verò, napus transit in rapam. *Napocaulis* ex duobus oleribus compositum nomen habet, quia dum sit sapore napo similis: non in radice, sed in tyro conscendit vt caulis. *Sinapis* appellatur quòd foliis sit similis napsis. *Raphanum* Græci, nos radicem vocamus, eo quòd deorsum totus nititur: dū reliqua olera in summa magis profiliant, cuius semine macerato quisquis manus infecerit, serpentes impunè tractabit. Siquidem ex ipsius radice etiam ebur albescit. In cibo quoque venenis obsistit. Nam contra venenas radices, nuces, lupini, citrum, apium, profunt, sed contra futurum, non contra acceptū venenum. Vnde & apud veteres ante alias epulas hæc solebant mensis apponere. *Lactuca* dicta est, quòd abundantia lactis exuberet, seu quia lacte nutrientis feminas implet. Hæc & in viris Veneris vsum coeret. *Lactuca* agrestis est, quam *Sarrariam* nominamus, eò quòd dorsum eius in modum serræ est. *Intubus* Græcum nomē est. Et intubus quòd intus sit tofus. *Cepa* vocatur, quia non aliud est, nisi tantum caput. *Ascalonia* nuncupata ex vna vrbium Palæstinae, quæ *Ascalon* dicitur, vnde prius aduecta est. *Allium* dictum quòd oleat. *Vlpicum* appellatum, quòd alij odorem habeat. *Phaselos* vocari aiunt à *Phaselo* insula Græciæ, vbi non procul mons *Olympus* est. *Porrum* cuius duo genera sunt, capitatum & sectile. Capitatum melius, sectile parvulum. *Beta* apud nos oleris genus, apud Græcos litera est. *Blitum* genus oleris, saporis euanidi, quasi vilis beta. *Cucumeres* quòd sint interdum amari, qui dulces nasci perhibentur, si lacte mellito eorū semen infundatur. *Olus* molle *atriplex*, *brassica*, *olisarum*. *Nasturtium* sapor appellavit, quòd acrimonia sui nasum torqueat. *Fungi*, quòd aridi igne acceptum concipiunt. *guz* enim ignis est, vnde &

*esca* vulgò dicitur, quòd sit fomes ignis & nutrimentū. Alij dicunt fungos vocatos, quòd sint ex eorum genere quidam interemptorij, vnde & defuncti. *Tubera* tumor terræ prodir, eaque causa nomen illi dedit. *Volui* appellati, quòd sint volubiles & rotundi. *Asparagus*, quòd sit spinosa & aspera, & frutex eius ex quo gignitur. *Capparis* à Græcis nomen sumptisse videtur, quòd habeat rotunda in summitatibus sēminum capiteilla. *Arboraca*, hoc est, lapsana. *Lapistrus* lapatium. Hæc in cibo sumpta stomachum confortat, venerem reprimat. *Carduus* genus herbe spinosæ. Huius natura mordax & cum austera est, mollis. *Frigidus* & indigestus succus eius alopecias curat. *Eruca* quasi vrica, quòd ignitè sit virtutis, & in cibo sæpe sumpta veneris incendiū moueat. Huius species duæ: quarum altera vsualis, altera agrestis, acrioris virtutis: vtraque tamen veneris commouens vsū.

De odoratis oleribus. CAP. XI.

**A** *Pium* dictum, quòd ex eo apex, id est, caput antiquorum triumphantium coronabatur. Hercules autem hanc herbam primus capiti circumtulit. Nam nunc populum capite præferebat: nūc oleastrum: nunc apium. Cuius radices efficaciter pugnant contra insidias venenorum. Eius generis sunt *petroselinon*, *hipposelinon*, & *oleoselinon*. *Petroselinon* vocatū, quòd sit simile apio, & nascatur in petris montibusque præruptis, quod nos *petrapium* dicere possumus. *Sinanon* enim Græcè apium dicitur, sed est summum ac probabile *Macedonicum*: gustu suaue, & odore aromatico. *Hipposelinon*, quòd sit durum & austerum. *Oleoselinon*, quòd mollius folio & caule tenerū. *Feniculum* Latini vocant, quòd eius tyrsi seu radicis succus acuat visum: cuius virtus traditur vt serpentes annuam senectutem eius gustu deponant. Hoc olus Græci *μυροειδρον* vocant. *Ligurium* à regione nomen accepit. Nascitur enim plurimum in Liguria, odore aromatico & gustu acre. *Anneson*, vt Græci dicunt, siue vt Latini *annesum*, herba omnibus cognita, acerrimè feruens. *Coriandrum* ex Græco nomine sumptum, quod illi *κοριανδρον* vocant. Cuius semen in dulci vino datum proniores reddit in venerem, si supra modū dederis, amentiam nutrit. Canos etiam ex coriandro infici traditum est. *Ruta* dicta, quòd sit feruentissima. Cuius altera agrestis atque virtute acrior, sed vtraque feruentissima comprobatur. Hanc venenis repugnare mustela docet, quæ dum cum serpente dimicauerint, cibo eius armantur. *Inula* quam rustici *alam* vocant, radice aromatica, odoris summi, leui acrimonia. *Menta*, genus herbe odoriferæ, huius genera sex.